

1. Національна безпека і оборона. Україна на шляху до Європейської інтеграції. – 2000. – №9.
2. Сервер аналітичної групи «Da Vinci AG» <http://www.davinci.org.ua/>
3. Вплив розширення ЄС 2004 року на зовнішню торгівлю України: Звіт про дослідження / Міжнародний центр перспективних досліджень. – Київ, 2003. – 15 с.
4. http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/cgi-bin/valmenu_miss.sh?0p0401.html
5. Див: Державний комітет статистики України. Річна статистична інформація: Зовнішньоекономічна діяльність. – 2004. – [Цит. 2004, 4 листопада]. – Доступний з: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. <http://www.icps.kiev.ua/project.html> pid=12

SUMMARY

Marta Baranchikova. THE FUTURE OF UKRAINE ON THE WAY TO EU

Eurointegration is a strategic tendency of Ukrainian foreign policy. The article is a kind of prognosis about the future cooperation and relations between European Union and Ukraine. It tells about different problems and difficulties which our country faces on its way to Europe.

The author of the proper article gives some recent information and data about the economy of 10 new countries of the European Union, which became its members on the 1st of May 2004.

After the enlargement of the European Union in 2004, Ukraine became a neighbour of a single market containing 25 states. It is, no doubt, a great advantage to our country, because cooperation with EU partners opens a lot of new opportunities to Ukrainian economy. But according to the political course of our new government, Ukraine is going to join to the European Union in 2007. This is too short period for our country, because our economy is too weak yet. The example of Central and Eastern European countries shows that we have to pass at least 10-15 years period of reforms and adaptation to the new requirements before becoming a member of such a huge economic and currency union. A two-years period is impossible for this task, that's why the author concentrates us on this idea.

Although it is generally considered that integration is a positive phenomenon, it still has some disadvantages. And this disadvantages concern especially people living in the integrating states. In this article the accent is given to the negative effects of this phenomenon.

*Вовканич Іван,
Сюсько Іван
(м. Ужгород)*

СТОСУНКИ МІЖ УКРАЇНОЮ І ЄС В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ДОСВІДУ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Після періоду революційного пориву та першопочаткового романтизму в діяльності нових українських державно-політичних еліт на міжнародній арені, здається, що зараз наступила певна пауза в зовнішньополітичній активності щодо реалізації стратегії прискореної інтеграції України до Європейського Союзу. Хоча, можливо, навпаки, на всіх рівнях, в тому числі і на рівні вищого державного керівництва України відбувається переоцінка ситуації, завдань та орієнтирів євроінтеграції і перехід від періоду політичного “романтизму” до реалізму і прагматизму.

Чергова хвиля розширення Європейського Союзу в 2004 році, на жаль, як і прогнозувалося нами раніше, привела до сегментації регіону постсоціалістичної Центральної та Східної Європи на дві частини [1]:

Перша – центральноєвропейські держави, які стали повноправними членами НАТО і ЄС.

Друга – східноєвропейські держави, в тому числі Україна, що залишилися поза євроатлантичними структурами.

Потрібно підкреслити, що перша група держав з регіону Центральної та Східної Європи за відносно короткий період – всього за приблизно 15 років успішно здійснила свідомий історичний вибір і цілеспрямовано змістилася в системі геополітичних координат міжнародних відносин у більш сприятливу і стабільну сферу в європейському, євразійському і глобальному вимірах внаслідок:

– зміни суспільного ладу шляхом послідовних і системних політичних, економічних та інших реформ і будівництва демократичного громадянського суспільства та ринкової економіки;

– кардинальної переорієнтації своєї зовнішньої політики зі Сходу на Захід уже з початку 1990-х років та поступової переорієнтації системи зовнішньоекономічних зв'язків на ЄС;

– виконання вимог до претендентів на вступ до ЄС і НАТО та чіткого забезпечення конкретних критеріїв, зокрема, загальних політичних і економічних т.зв. “копенгагенських” – щодо членства в ЄС.

Врахування досвіду системних реформ і та євроатлантичної інтеграції провідних держав Центральної та Східної Європи при розробці і реалізації євроінтеграційної стратегії України представляється важливим і практично значущим.

Для України беззаперечним позитивом останньої хвилі розширення ЄС є те, що зона стабільності і колективної безпеки, єдиного європейського і

євроатлантичного простору економічного розвитку і добробуту наблизилася безпосередньо до її західних кордонів.

Проте Україна опинилася за новими штучно створеними розподільчими лініями на європейському континенті і ще в минулому 2004 році цілком реальним видавалося, що українська держава надовго залишатиметься в "сірій смузі" геополітичної нестабільності без перспективи інтеграції до розширеної Європи. Але революційний перелом в українському суспільстві наприкінці 2004 року радикальним чином змінив ситуацію.

Системні суспільно-політичні зміни, які відбуваються на сучасному етапі в Україні, відкривають принципово нові можливості для прискореної інтеграції української держави до Євроспільноти. Перед Європою і світом постала оновлена Україна. Здійснивши мирним шляхом демократичну Помаранчеву революцію, український народ і суспільство на межі 2004-2005 років довели свою європейську цивілізаційну ідентичність. Утвердження принципів демократії і свободи та громадянського суспільства в сучасній Україні дозволяє українській нації претендувати на гідне місце серед розвинених європейських народів та здійснювати курс на реалізацію стратегії прискореної інтеграції України до Євросоюзу.

Нова демократична українська влада одним із найголовніших своїх завдань на міжнародній арені вбачає вступ України до ЄС. Це постійно підкреслює В.А.Ющенко, як пріоритет свого президентства. Безумовно, шлях України до Євросоюзу навіть після демократизації суспільно-політичного життя не буде простим. Українській державі прийдеться виконати не тільки загальні копенгагенські критерії для претендентів на вступ до ЄС, але і підтвердити тривалу стабільність, послідовність і незворотність демократичних перетворень, забезпечити сталий соціально-економічний розвиток.

Існують і певні формально-бюрократичні перепони з боку керівних загальноєвропейських структур, які можуть затримати євроінтеграційний поступ України. Зокрема, керівні органи ЄС намагаються нав'язати Україні стандартну – поетапну схему інтеграції до європейської спільноти через два послідовні етапи: асоційоване членство в ЄС і переговори про умови вступу в ЄС. Тоді Україна лише мінімально через десять років зможе претендувати на вступ до ЄС. А, якщо врахувати, що керівні органи ЄС пропонують Україні додатково пройти ще й початковий етап "сусідства", то її вступ до ЄС взагалі віддаляється.

Втім, на наш, можливо, дещо оптимістичний погляд, Україна має певний шанс схилити керівні органи ЄС щодо схвалення рішення стосовно прискореної інтеграції нашої держави до європейської спільноти в силу наступного:

1. Кардинальні демократичні зміни, які відбулися в нашій державі, внаслідок чого створюються сприятливі умови для прискорення суспільно-політичних і ринкових перетворень та наближення до європейських стандартів.

2. Чимало попередньо уже зроблено Україною в ринковому реформуванні економіки та виконанні Угоди з ЄС, підписаної в 1994 р. (набула чинності в 1998 р. і діє до 2008 р.).

3. Виключно сприятлива для реалізації української євроінтеграційної стратегії (але тимчасова і перехідна) атмосфера в громадській думці європейських держав після революційних подій кінця 2004 року в Україні

Вона, на жаль, не торкнулася керівних органів ЄС та євробюрократії, загалом можна говорити, що керівні органи ЄС зараз не знають що робити з демократизованою Україною, і саме тому, мабуть, пропонують затяжні варіанти її вступу до ЄС.

4. Рівень ринкового реформування української економіки і зниження прямого втручання української держави в економічні процеси значно більші, ніж, наприклад в системі сучасного "державного капіталізму" в Росії, але ЄС визнає за російською економікою статус ринкової, а для української – поки що – ні, тому абсолютно несправедливим є формально-бюрократичний підхід – обіцянка Брюсселю "розглянути" можливість визнання української економіки ринковою до кінця 2005 року

Перепони для визнання ринкового статусу української економіки, зокрема, зауваження ЄС щодо держбюджетної підтримки окремих підприємств та недосконалості процедури банкрутства господарських суб'єктів взагалі надумані, так як українське законодавство з цих питань і практика його реалізації настільки ліберальні, проринкові, що в основному відповідають вимогам ЄС, навпаки, можна говорити, що українська держава недостатньо регулює ринкові економічні процеси і занадто мало піклується про свої активи, а процедура банкрутства суб'єктів господарської діяльності в українських законах та інших нормативних актах виписана надзвичайно детально та однозначно і повинна б здійснюватися чітко, згідно з цивілізованими ринковими вимогами.

5. Посилення експансії експортно орієнтованої української економіки на єдиний внутрішній ринок ЄС, і, таким чином, зміцнення реальної економічної інтеграції України з Євросоюзом

Згідно з нашими підрахунками, за попередніми результатами 2004 року, Україна не зменшила, а, навпаки, майже рекордно збільшила експорт до ЄС, насамперед до нових центральноєвропейських членів Євросоюзу, хоча попередньо існували "катастрофічні" сценарії розвитку взаємних зовнішньоторговельних відносин після розширення ЄС.

Так, згідно з даними Державної митної служби України, обсяг українсько-польського товарообігу за січень-грудень 2004 року наблизився до 2 млрд. дол. США (український експорт до РП – 979,2 млн. дол. США, імпорт – 954,6 млн. дол. США), українсько-угорський товарообіг уже впродовж двох останніх років 2003–2004 рр. стабільно перевищує 1 млрд. дол. США (експорт до УР склав у 2004 році 819,6 млн. дол. США, імпорт – 361 млн. дол. США). Товарообіг між Україною і Словаччиною впродовж минулого року зростав найвищими темпами за весь останній період і

перевищив 600 млн. дол. США (експорт – 398 млн. дол. США, імпорт – 216,2 млн. дол. США) [2].

Правда, у цілому питома вага країн ЄС в зовнішній торгівлі України складає лише дещо більше ніж третина її обсягу. Що свідчить про недостатню інтенсивність економічних контактів. До прикладу – у більшості центральноєвропейських держав – нових членів ЄС питома вага держав євроспільноти у зовнішній торгівлі складає від 60 до 80 відсотків, що для окремих з них навіть є уже проблематичним, оскільки свідчить про занадто одномірну орієнтацію зовнішньоекономічних зв'язків.

Але на зустрічі з послами країн “великої вісімки” в Україні 10 травня 2005 року українська сторона заявила, що нова українська влада прикладе максимум зусиль для посилення саме економічного співробітництва з Європейським Союзом.

Будемо сподіватися, це означає практичний перехід до прагматичної фази співпраці України з Євросоюзом. Гучні романтично-політичні заяви української сторони повинні змінитися на копійку роботу із створення економічної основи інтеграції України до ЄС.

І все ж, на наш погляд, уже існують абсолютно реальні не тільки суспільно-політичні, формально-правові, але і конкретно-економічні підстави для прискореної інтеграції України до ЄС.

Стратегічним національно-державним інтересам України відповідає в першу чергу повноправне членство в ЄС. Країни Центральної та Східної Європи, нагадаємо ще раз, йшли до ЄС через два послідовні етапи – асоційоване членство в ЄС і переговори про умови вступу в ЄС. Це зайняло щонайменш 12-14 років – у залежності від специфіки конкретної держави [3]. Зараз керівні органи ЄС намагаються примусити Україну пройти такий же тривалий шлях інтеграції до європейської спільноти.

Втім, на нашу думку, сучасна демократизована Україна здатна в більш стислі строки завершити підготовку до вступу в ЄС. Можливо, Україні не варто погоджуватися на проходження нав'язуваних керівними органами ЄС двох-трьох багаторічних підготовчих етапів, а доцільніше орієнтуватися на поєднання двох етапів – асоційованого членства з одночасними переговорами про конкретні умови вступу України до ЄС?

Українська сторона настоює, щоб після реалізації Плану дій Україна – ЄС, підписаного на початку 2005 року, уже в 2007–2008 роках була розглянута можливість надання українській державі статусу асоційованого члена ЄС і розпочалися переговори про вступ України до Євросоюзу в якості повноправного члена Євроспільноти.

З боку чільних представників керівництва Євросоюзу і країн-членів ЄС нерідко в якості політико-історичного контраргументу таким українським планам прискореної євроінтеграції звучать заяви про неможливість якогось “пільгово” – швидкого вступу України до Євроспільноти. Тому, що це буде “несправедливим” стосовно інших країн-кандидатів на вступ до ЄС і нібито такого прецеденту в історії Євросоюзу до теперішнього часу не існувало.

Дозволимо собі, однак, у відповідь зауважити – насправді, форсований режим інтеграції деяких країн до ЄС мав навіть місце в останній хвилі розширення Євросоюзу.

У цьому контексті значний інтерес для реалізації прискореної стратегії євроінтеграції України представляє досвід постсоціалістичних центральноєвропейських держав – нових членів ЄС. Саме завдяки взаємній підтримці і ефективним механізмам співпраці провідні з них – Польща, Словаччина, Угорщина і Чехія змогли досягти значних успіхів у справі європейської інтеграції та одночасно – 1 травня 2004 року вступити до ЄС. При цьому, центральноєвропейські країни мають унікальний досвід спільного забезпечення прискореного вступу однієї держави – Словацької Республіки до ЄС і НАТО, за активної і скоординованої підтримки РН, УР і ЧР.

Апеляція до успішного євроінтеграційного прикладу Словаччини, яка за солідарної підтримки всіх інших центральноєвропейських держав в стислі строки наздогнала Польщу, Угорщину і Чехію на шляху євроатлантичної інтеграції та одночасно з ними 1 травня 2004 року стала повноправним членом Європейського Союзу, – наочний приклад і досить вагомий аргумент для України на переговорах із загальноєвропейськими інституціями та керівними органами ЄС щодо прискорення вступу Української держави до Європейського Союзу.

Інший приклад – загальновизнано, і це підтверджується порівняннями, здійсненими самими керівними органами ЄС наприкінці 2004 року, що Україна не багато в чому поступається за виконанням критеріїв до кандидатів на вступ до ЄС таким країнам, як Румунія і Болгарія, які, однак, з 1 січня 2007 року стануть новими повноправними членами Євросоюзу.

Разом з тим, Україні на шляху до ЄС варто сподіватися на підтримку з боку всіх безпосередніх західних сусідів – центральноєвропейських держав-нових членів ЄС.

Тому, вивчення, запозичення і використання найбільш позитивних моментів з євроінтеграційного і євроатлантичного досвіду центральноєвропейських держав – один із нових вимірів співробітництва України з ними на сучасному етапі. Це, по-перше.

По-друге, Україна повинна перейти до нового формату стосунків як з Євросоюзом у цілому, так і з країнами Центральної та Східної Європи. А це означає у генеральному вимірі перехід від простих форм співпраці і напрямів та видів співробітництва до справжньої інтенсивної інтеграції. Стисло це можна виразити такою однією фразою: еволюція від парадигми співробітництва до парадигми інтеграції. Якщо Україна рухається до ЄС і в кінці кінців буде членом Євроспільноти, то вона життєво зацікавлена у встановленні нерозривних, постійних і тісних зв'язків із державами-членами ЄС, в тому числі своїми безпосередніми сусідами [4]. Для цього, наприклад, у економічній сфері уже недостатньо розвивати лише стандартні торговельні контакти, інвестиційне, інфраструктурне та інше співробітництво. Потрібно

переходити до якісно вищого рівня взаємодії, який забезпечив би взаємодоповнення і взаємозближення економік у цілому. Тобто, до справжнього їх інтегрування. А в політичній сфері стосунки України з державами ЦСЄ повинні здійснюватися на основі постійної координації взаємних кроків на міжнародній арені.

По-третє, з погляду європейської перспективи України представляється важливим перебороти сучасний розкол регіону ЦСЄ на нову Центральну і нову Східну Європу. Він виник після вступу центральноєвропейських держав до ЄС і НАТО. Нові східні кордони ЄС геополітично розділили цей регіон і Україна залишилася поза рамками розширеної Євроспільноти. Тому через зміцнення співробітництва з центральноєвропейськими державами Україні необхідно знизити бар'єрний характер нових розподільчих ліній. Для цього варто будувати не лише добросусідські відносини із центральноєвропейськими державами, а доводити їх до рівня справжнього стратегічного партнерства чи навіть союзництва. З цією метою потрібно задіяти всі існуючі і нові канали регіональної співпраці, наприклад, налагодити дієві механізми співробітництва з міжнародним регіональним політичним об'єднанням центральноєвропейських країн – Вишеградом у форматі “4 + 1”, тобто, “вишеградська четвірка” (РП, УР, ЧР і СР) та Україна, оживити роботу Центральноєвропейської ініціативи тощо [5]. У цілому Українській державі потрібно послідовно шукати широку і конкретну солідарну підтримку центральноєвропейських країн задля реалізації євроінтеграційної стратегії України [6].

І, насамкінець, по-четверте, внаслідок революційних демократичних перетворень Україна об'єктивно стала одним із яскравих прикладів і центрів демократизації на пострадянському просторі. Певним чином вона виконує цю місію в інтересах всієї європейської спільноти. Тому потребує й підтримки з її боку. А, крім того, згідно з аксіомами практики і теорії міжнародних відносин, рівноправні і плідні стосунки можуть бути в першу чергу між демократичними державами. Натомість тоталітарні і авторитарні режими схильні до протистоянь і конфліктів у міжнародних взаєминах. Отже, ставши демократичним прикладом для пострадянських країн, оновлена Україна сприяє демократизації міждержавних відносин у рамках СНД. А з центральноєвропейськими демократіями українська постпомаранчева демократична держава здатна будувати стосунки у новому форматі уже зараз.

Активізація дій України за перерахованими та іншими напрямками на європейському векторі її зовнішньої політики, за нашим переконанням, дозволить піднятися до якісно вищого рівня співробітництва з ЄС та центральноєвропейськими державами. Водночас це, в свою чергу, дозволить українській державі вийти із тимчасової “євроінтеграційної паузи” та перейти від “романтичної” до “прагматичної” фази реалізації прискореної стратегії інтеграції України до Європейського Союзу.

1. Див.: Країни Центральної та Східної Європи в контексті сучасного розвитку європейської системи міжнародних відносин // Науковий вісник УжНУ. Серія Історія. – Вип.12. – Ужгород, 2004. – С.40-45. www.customs.gov.ua
2. Конійка В.В. Розширення Європейського Союзу. Теорія і практика інтеграційного процесу. – К.: Видавничо-поліграфічний центр Київський університет, 2002. – 253 с.; Ковальова О. Інтеграційні стратегії країн Центральної та Східної Європи на сучасному етапі розширення Євросоюзу // Розширення ЄС. Аналітичний щоквартальник. – 2003. – № 1. – С.20-37.
3. Розширення Європейського Союзу: вплив на відносини України з центральноєвропейськими сусідами. – К.: К.І.С., 2004. – 360 с.
4. Досвід країн Вишеградської четвірки на шляху до ЄС: Можливості для України: Аналітичні оцінки. – Ужгород: Видавництво В.Падяка, 2003.
5. Ковальова О.О. Стратегія євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір України. – К.: Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2003. – 340 с.

SUMMARY

Ivan Vovkanych, Ivan Syusko. THE RELATIONS BETWEEN UKRAINE AND EU IN THE CONTEXT OF THE EUROINTEGRATIONAL EXPERIENCE OF THE COUNTRIES OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE

In the given article the authors analyze the interrelations of Ukraine with EU from the position of present day and reflect their imagination of the further development of the given process, as Ukraine – one of the states of post soviet area, which has the most dynamic and perspective character of these interrelations, which absorbed also the experience of the countries of Central and Eastern Europe.